

**ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ЗАСІБ СПРАВЕДЛИВОГО РОЗПОДІЛУ РЕСУРСІВ:
ДОСВІД МУСУЛЬМАНСЬКИХ КРАЇН**

Досліджено особливості формування фінансової звітності у мусульманських країнах з метою забезпечення справедливого розподілу ресурсів; запропоновано зміни до українських форм фінансової звітності (зокрема, балансу) з урахуванням зарубіжного досвіду

Постановка проблеми. Фінансова звітність є формою узагальнення даних, що відображаються в системі бухгалтерського обліку результатом функціонування бухгалтерського обліку, тобто виступає основною метою облікового відображення господарської діяльності суб'єкта господарювання. Питання звітності, а особливо, вимоги щодо розкриття інформації, яку вона повинна містити, в якому напрямі розкривати діяльність суб'єкта господарювання сьогодні, є дискусійними та потребують подальшого дослідження. Невизначеною залишається і роль бухгалтерської звітності в господарському житті не тільки окремого суб'єкта господарювання, а й суспільства в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання фінансової звітності та її значення в розвитку соціально-економічних відносин в певному суспільстві досліджено багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими, серед яких Ф.Ф. Бутинець, І.В. Жиглей, Л.В. Чижевська, О.М. Коробко, Р. Стерер (R. Steurer), А. Конрад (A. Konrad), М. Епштейн (M.J. Epstein), А. Ріахі-Белкауї (A. Riahi-Belkaoui), С. Зефф (S. Zeff) та ін. Питання звітності та її соціальної спрямованості в країнах зони поширення ісламу піднімали в своїх працях вчені-економісти Т. Гемблінг (Gambling T.), Р. Керім (Karim R.A.A.), Ханіф Мухаммад (Hanif Muhammad), Маалі Бассам (Maali Bassam), Малі Сулейман (Maliah bt. Sulaiman), Шахул Хамід (Shahul Hameed), А Осман (Ahmad Zamri Osman).

Вкладення основного матеріалу дослідження. Вагомий інтерес теоретиків та практиків облікової науки до даної проблеми обумовлений тією важливою роллю, яку відіграє бухгалтерський облік, а особливо звітності в процесі суспільного розвитку. Суспільний розвиток, а особливо розвиток його економічної сфери, це нескінченний процес, який полягає в зміні теорій, формацій, цивілізацій. Зміна зовнішнього середовища потребує відповідних змін в системі бухгалтерського обліку, задля його ефективного функціонування та надання актуальної та адекватної діючої економічної системі інформації, яка представлена в бухгалтерській звітності. Саме тому в концепцію розвитку бухгалтерського обліку в країнах зони поширення ісламу закладено особливі підходи до бухгалтерської звітності, яка повинна служити суспільству, та бути засобом уникнення інформаційної асиметрії та майнової дискримінації. Крім того, на бухгалтерську звітність в країнах зазначеного регіону покладається необхідність відображення справедливого розподілу доданої вартості та ефективності використання факторів виробництва в ході господарської діяльності.

Доц. І.В. Жиглей доводить, що "все, що відбувається в економіці, має соціальні наслідки. Основною інформаційною системою, в якій узагальнюються дані про господарську діяльність будь-якого суб'єкта господарювання є система бухгалтерського обліку. В узагальненому вигляді така інформація представляється у фінансовій звітності. Користувачами якої є не лише власники, керівники підприємств та їх контрагенти, але й держава (з метою одержання інформації про розмір національного багатства країни), і суспільство (зацікавлене в підвищенні добробуту кожного громадянина)" [4, с. 89].

Разом з тим проф. Л.В. Чижевська зауважує, що "у сучасному складному економічному механізмі здійснення суспільного відтворення без інформаційних потоків неможливе, оскільки саме вони супроводжують і

координують утворення і використання фінансових і матеріальних ресурсів. Інформаційний простір є найважливішою інтегруючою формою всього суспільного виробництва. Інформація використовується у відтворювальному процесі й віддзеркалює цей процес та його результати" [9, с. 152].

Вважаємо, що будучи єдиною інформаційною системою, бухгалтерський облік забезпечує управління інформацією, необхідною для ефективного використання ресурсів і збереження власності, при чому показники бухгалтерської звітності повинні задовольняти потреби різних категорій користувачів. Досліджуючи проблеми звітності в Україні проф. Л.В. Чижевська наголошує на тому, що "суб'єктові, який приймає рішення, потрібна не будь-яка інформація, а лише повна, достовірна та своєчасна" [8, с. 196].

Публікація достовірного фінансового звіту є корисною для суб'єкта господарювання, оскільки сприяє посиленню позиції підприємства на ринку, покращення його зв'язків з оточенням (підвищенню соціального рейтингу та іміджу компанії, отримання репутації чесної компанії), збільшення рівня довіри з боку інвесторів та підвищенню вартості компанії на міжнародному ринку, нейтралізації можливих претензій з боку суспільних організацій (підвищенню рівня довіри суспільства до компанії), зниженню плинності кадрів і залученню інтелектуальних ресурсів, впровадженню в повсякденну практику компанії системи постійного діалогу з представниками цільових аудиторій, що в кінцевому підсумку призводить до удосконалення управління на підприємстві та підвищення стійкості бізнесу [4, с. 89].

"В процесі діяльності організації створюють великі масиви різноманітної інформації кількісного та якісного характеру. Першочергово вона являє собою сукупність різноманітних фактів про господарське життя організації, які повинні реєструватися та оброблятися, для перетворення їх в дані, які в тому чи іншому ступені повинні скоротити або повністю знати існуючу у користувача до їх отримання невизначеність, розширити розуміння об'єкта корисними для нього даними" [6, с. 175]. Зазначені підходи до сутності та ролі фінансової звітності визначають її роль в суспільному виробництві та соціально-економічному розвитку суспільства. Проте ще й досі не існує методичних підходів, які б зробили існуючу фінансову звітність більш соціально та екологічно місткою. Своєрідне вирішення даного питання запропонували вчені країн зони поширення ісламу, яке безумовно заслуговує на зауваження та увагу при удосконаленні існуючої системи регулювання системи бухгалтерського обліку і фінансової звітності.

Накопичений досвід формування та використання бухгалтерської звітності країн зони поширення ісламу може стати засобом уникнення негативних соціально-економічних наслідків економічної та облікової політики урядів капіталістичних країн. Адже бухгалтерська звітність в країнах зони поширення ісламу дозволяє сформулювати та вирішувати принципово важливі проблеми формування та функціонування суспільства та дозволяє проводити змістовний аналіз економічної сфери суспільної діяльності. Ці актуальні питання піднімаються у бухгалтерських колах і проходять обговорення на міжнародних конгресах, зокрема "World Congress of Accountants 2006". "Ефективність управління економікою залежить, передусім, від якості отриманої інформації, цінність якої визначається придатністю комплексно

характеризувати діяльність складних за своєю структурою об'єктів, зокрема сучасних підприємств. Показники, що кількісно характеризують зміни на підприємстві, формуються у звітності, яка узагальнює первісний масив даних про їх господарську діяльність" [1, с. 12].

Необхідність дослідження практики розкриття інформації у звітності в країнах зони поширення ісламу має не лише теоретичне значення, але й зумовлене практичними потребами економічних систем. Перспективи соціально-економічного розвитку, економічного прогресу багато в чому залежать від обраної облікової політики та стандартів формування фінансової звітності. Бухгалтерський облік та звітність в країнах зони поширення ісламу відіграє надзвичайну роль в підтриманні економічної стабільності, збереженні елементів соціального консенсусу до чого сьогодні потрібно прямувати розвиненим країнам світу.

"Складне переплетіння інтересів різних груп користувачів до звітної інформації передбачає її використання в процесах оцінки, аналізу та прогнозування умов і результатів господарювання як окремого підприємства, так і галузі в цілому. Необхідно відмітити, що вплив бухгалтерської фінансової звітності на ефективність прийняття рішень визначається тим, наскільки об'єктивно вона відповідає запитам користувачів" [5, с. 10]. Країни зони поширення ісламу з питання узгодження інформаційних інтересів в бухгалтерському обліку мають значний досвід¹.

Отже, фактично бухгалтерська звітність виступає ланкою зв'язку підприємства із зовнішнім середовищем його функціонування. Тому, бухгалтерська звітність покликана розкривати господарські процеси, які мають місце в господарській діяльності підприємства та задовольняти всі запиту учасників даних відносин. Проблему формування та використання фінансової інформації проф. Л.В. Чижевська формулює наступним чином: "бухгалтерська звітність – реальний засіб комунікації, дякуючи якому менеджери різних рівнів спілкуються між собою на зрозумілій їм мові, отримують уявлення про місце свого підприємства в системі конкуруючих і партнерських підприємств, правильність вибраного стратегічного курсу і тактичних методів. На жаль, багато управлінських рішень ще приймаються при недостатності або навіть відсутності інформації, на основі інтуїції або накопиченого досвіду" [9, с. 3].

Проведене нами дослідження формування системи бухгалтерського обліку в країнах зони поширення ісламу в контексті зовнішнього середовища функціонування системи, елементів системи, запитів користувачів та значення, яке надається обліку в розподілі ресурсів в суспільстві вказує на особливі підходи до облікового відображення господарських процесів та формування запитів учасників господарських відносин. Адже, особливості ісламської господарської системи зумовили в ході її розвитку створення специфічних ісламських фінансових інститутів, що сформували унікальні фінансові технології, які зрештою зумовили необхідність розробки нових принципів і правил складання бухгалтерської звітності.

Як стверджують Гамблінг Т. і Р.А.А. Карім: "в розвитку мусульманської теорії звітності рекомендованим є нормативно-дедуктивний підхід" [11]. "Нормативно-дедуктивні теорії, - на думку Р. Грея (R. Gray), Д. Оуена (D. Owen) та К. Мондерса (K. Maunders), - орієнтовані, передусім, на значення бухгалтерської звітності в суспільному житті. Нормативно-дедуктивні теорії шукають відповідь на питання, подібні наступним: яка практика звітності задовольняє задачу х? або як необхідно удосконалити практику звітності для задоволення задачі х?" [12].

Таким чином, ісламська економічна доктрина, що базується на основних постулатах релігії Іслам, визначає основні положення, відповідно до яких необхідно розвивати та удосконалювати звітність. Дану ситуацію пов'язують з тим, що "іслам має свої власні правила, які диктують як потрібно управляти бізнесом, яким чином його розвивати. В мусульманській теорії та практиці складання та подання звітності дотримуються вказані правила й повністю забезпечують потреби кожного з користувачів" [15, с. 149-167].

З метою удосконалення діючої практики фінансової звітності в Україні, в контексті її соціальної, екологічної та виробничої спрямованості, а також відповідності запитам всіх учасників господарської діяльності, що дозволить уникнути облікової асиметрії в господарських відносинах, розглянемо підходи до фінансової звітності в країнах зони поширення ісламу як зразок забезпечення соціальної справедливості в суспільстві. З цією метою проведемо аналогію між підходами мусульманської практики та англо-американської, на принципах якої базуються міжнародні стандарти фінансової звітності.

Англо-американська облікова модель базується на теорії фірми, відповідно до якої отриманий чистий прибуток належить не власникам, а відокремленому підприємству. Тому в країнах, що застосовують англо-американську методологію обліку, традиційно пріоритет віддавався звіту про прибутки і збитки (український аналог – звіт про фінансові результати), що вважається важливішою, ніж баланс, формою звітності. В основі побудови звіту про прибутки і збитки лежить підхід "доходи-витрати", який заснований на мікроекономічних допущеннях, лімітуючих кількість трансакцій між економічними об'єктами. Відповідно до даного теоретичного положення автономні економічні одиниці (суб'єкти господарювання) розглядаються як закриті системи, які мають бути зацікавлені в досягненні максимальної економічної ефективності, що призводить до ігнорування інтересів окремих учасників господарських відносин та суспільства в цілому.

На відміну від англо-американської моделі бухгалтерського обліку в основі ісламської облікової моделі лежать положення теорії власника і шаріат, відповідно до постулатів якого індивіди, а не суб'єкт господарювання, несуть персональну відповідальність за власні дії в будь-якій сфері діяльності людини. Згідно цієї теорії, допускається одночасне знаходження у власності власника як активів, так і зобов'язань, що практично означає формування прибутку, використовуючи підхід "активи-зобов'язання".

Це призводить до необхідності фокусувати свою увагу на балансі, який стає формою звітності, що забезпечує потреби ісламського користувача. Крім того надання пріоритету балансу пов'язане з необхідністю достовірного та правильного нарахування податку закят. Особливості побудови балансу досліджено в попередніх працях² в контексті особливостей прояву капіталу в системі бухгалтерського обліку. З цього приводу варто зазначити, що саме баланс показує наявність та стан активів та джерел їх утворення.

Теорія власника встановлює, що досягнення будь-якої мети економічної одиниці (суб'єкта господарювання) обмежується вимогою виконання інших цілей на відповідному рівні. Це призводить до необхідності дотримання довготермінового балансу виконання таких різних за значенням завдань, як, наприклад, досягнення певного рівня рентабельності, обсягу продажів і виплати закяту, а також захист інтересів працівників, розмір їх винагороди тощо.

Орієнтація на баланс не є єдиною відмінною особливістю ісламської фінансової звітності. Іншою, не менш важливою, є наша думка, є використання для

¹ Грицишен Д.О. Організація бухгалтерського обліку в країнах зони поширення ісламу: суб'єктивний вплив // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. / Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. Випуск 1 (13). / Відповідальний редактор д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ЖДТУ, 2009. – С. 74-85.

² Грицишен Д.О. Облікова інтерпретація капіталу як фактору виробництва: досвід мусульманських країн // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – Випуск 255: В 9 т. – Т. 6. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2009.

оцінки активів і зобов'язань ринкових цін. Так, одним з найважливіших критеріїв в англо-американській і континентальній фінансовій звітності є принцип обачності (консерватизму), відповідно до якого пріоритет віддається обліку потенційних збитків, витрат і зобов'язань, а не потенційних прибутків, що виявляється в оцінці активів за мінімальною з можливих вартостей (ринковою або фактичною вартістю), а пасивів – за максимальною. Дотримання цього принципу призводить до оцінки і відображення активів за найменшою вартістю, що зазвичай означає зниження виплачуваних сум закятю. Але оскільки релігійний податок на користь нужденних є одним з найбільш важливих мусульманських обов'язків, і Коран недвозначно наполягає на щедрості кожного правдивого по відношенню до малозабезпечених, то принцип обачності, пов'язаний з заниженням вартості активів і завищенням зобов'язань є, відповідно, неприйнятним для нарахування та сплати відповідної суми закятю.

В англо-американській обліковій моделі через принцип обачності (консерватизму) запаси оцінюються і відображаються за найменшою з можливих вартостей, якими виступають собівартість або ринкова ціна. Західна бухгалтерська практика свідчить про відображення в балансі в більшості випадків запасів за собівартістю, що є неприпустимим для мусульман, оскільки для точного обчислення закятю необхідно використовувати ціну продажу.

Іншою проблемою правильної оцінки об'єктів для визначення бази оподаткування закят є відображення дебіторської заборгованості в звітності підприємства. Особливий релігійний податок сплачується тільки з чистої дебіторської заборгованості, яка розраховується як рахунки до отримання за мінусом безнадійних боргів і рахунків до оплати. Але на відміну від англо-американської облікової практики, в ісламському обліку не існує такого поняття, як сумнівна дебіторська заборгованість: дебіторська заборгованість або може бути отримана, або є безнадійною. Аналогічно, в даному випадку переслідується мета не допустити мінімізації особливого релігійного податку.

В англо-американській та ісламській облікових моделях розрізняються також такі їх характеристики, як користувачі і цілі фінансової звітності. У даному дослідженні зупинимося на питанні забезпечення фінансовою інформацією всіх інформаційних потреб учасників господарських відносин.

У ліберальній економіці приватна власність є одним з основоположних принципів, що мають сильний вплив на англо-американську облікову модель, яка функціонує в умовах розвинутого фінансового і акціонерного ринку з великими обсягами капіталу. Головним суб'єктом англо-американського обліку, на якому фокусується його увага, є приватне підприємство, що обумовлює цілеспрямованість обліково-економічної інформації (фінансової звітності) на потреби широкого кола інвесторів і кредиторів, зацікавлених в максимізації власних доходів та прибутковості вкладень.

У ісламській економіці, що базується на таких постулатах, як кооперація, солідарність, справедливий розподіл багатства, суспільна і державна власність є важливішою, ніж приватна власність, що приводить до фокусування ісламського бухгалтерського обліку на обслуговуванні інтересів держави, забезпеченні фінансовою інформацією, насамперед, уряд і суспільство.

Таким чином, в ісламській обліковій моделі головним користувачем фінансової звітності є уряд, оскільки збір і розподіл закят та інших державних податків є прерогативою держави. Виходячи з цього, ісламська фінансова звітність є корисною для оцінки використання активів суб'єктів господарювання згідно шаріату в цілях реалізації як інтересів окремого підприємства, так і суспільства в цілому. Ісламська фінансова звітність повинна також давати можливість здійснити контроль розподілу отриманого доходу відповідно до правил і принципів шаріату. Крім того, розроблені стандарти бухгалтерського обліку для ісламських фінансових

інститутів сприяють прозорості фінансової та інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання.

Для виконання цих завдань в ісламській фінансовій звітності має бути максимально детально розкрита діяльність підприємства, щоб виключити порушення суб'єктами господарювання мусульманських країн економічних розпоряджень, що містяться в ісламі.

Ісламська фінансова звітність сприяє її користувачам в ісламських країнах у формуванні обґрунтованих висновків про дотримання ісламськими підприємствами шаріату та оцінки їх економічної та соціальної ефективності. Розроблена на основі західних зразків ісламська фінансова звітність дозволяє також в більшій мірі задовольняти державні потреби оподаткування та макроекономічного регулювання, що досить важливо для мусульманських країн, в яких держава є головним користувачем фінансової звітності.

Потреба в повному розкритті облікової інформації обумовлює необхідність подальшого вдосконалення складу і структури фінансової звітності до шаріату. Одним з альтернативних напрямів цього процесу є заміна традиційного звіту про прибутки і збитки звітом про додану вартість, в якому велика увага приділяється питанням розподілу отриманого доходу. Даний звіт є документом, що декларує сумісну природу економічної діяльності, акцентуючи увагу користувачів на соціально-економічній позитивності діяльності підприємства, його корисності для суспільства в цілому. Звіт про додану вартість (звіт про джерела і розподіл доданої вартості) є трансформованою певним чином інформацією, що міститься в звіті про прибутки і збитки для полегшення процесу його впровадження в практику обліку.

Необхідно відзначити, що цей звіт – по суті, модифікація західного аналога, який разом з іншою аналітичною інформацією останніми роками все частіше представляється підприємствами промислово розвинених країн в своїй фінансовій звітності. Проте звіт про додану вартість, що діє в країнах зони поширення ісламу надає інформацію яка містить не лише особливості формування прибутку, але й його розподіл, що значно підвищує соціальну спрямованість фінансової звітності, та можливість користування нею всіма учасниками господарських відносин.

Відмінність ісламського звіту про додану вартість від різноманітних і багатоваріантних західних прототипів полягає в дезагрегації окремих статей останніх, з метою кращого задоволення потреб мусульманських користувачів. У ісламський звіт про додану вартість, окрім традиційних статей включений мінімальний обсяг інформації про значущі, з погляду мусульманського суспільства, напрями діяльності підприємства: доходу, отримані від різного роду діяльності, розміри закятю. Кожне підприємство залежно від власних потреб може надавати в Пояснювальній записці пояснення і більш деталізовану інформацію, розкриваючи, наприклад, джерела закятю і окремі статті звіту.

Аналіз існуючих вітчизняних форм бухгалтерської фінансової звітності та вивчення задоволення інформаційних потреб всіх користувачів дозволяють стверджувати про необхідність внесення до існуючої звітності в напрями її соціальної, екологічної та виробничої спрямованості. Адже, на думку української дослідниці Л.М. Білої: "базуючись саме на даних бухгалтерського обліку, що формуються у процесі виявлення, виміру, реєстрації господарських операцій, накопичення, узагальнення, зберігання і передачі інформації, кожен із видів звітності виконує покладену на неї мету і дає змогу здійснювати ефективне управління виробничими процесами, оперативно аналізувати фактори, які впливають на фінансовий стан підприємства" [1, с. 13].

Проте на сучасному етапі розвитку фінансової звітності в Україні спостерігається незадоволеність діючими формами звітності та спроможністю забезпечення інформацією всіх учасників господарських відносин в суспільстві. Крім того діючі форми фінансової звітності націлені лише на інвесторів та кредиторів, залишаючи поза увагою суспільство, працівників та державу. "Розглядаючи річну фінансову звітність як джерело

інформації для внутрішніх користувачів, слід відмітити, що глибокий аналіз деталізованих показників звітності служить правильному визначенню майбутньої стратегії підприємства (в тому числі соціальної), дозволяє перевірити темпи реалізації його поточних планів, відображає як і за рахунок чого підприємство досягає економічної стабільності та соціального благополуччя [3, с. 57].

Задоволеність держави у фінансовій інформації діяльності підприємства забезпечується податковими розрахунками та складеними на їх основі податковими звітами, в розрізі певних видів податків. Однак, поза увагою залишається зв'язок бухгалтерського обліку, а саме фінансової звітності з системою національних рахунків, що тягне за собою проблему макроекономічного забезпечення потреб всіх зацікавлених користувачів. З метою підвищення соціального спрямування бухгалтерського обліку, та звітності зокрема, було досліджено особливості прояву справедливості в бухгалтерському обліку.

Розвиток сучасної економічної системи України потребує зміни акцентів з орієнтації бухгалтерського балансу на потреби інвесторів та власників до забезпечення потреб всіх зацікавлених користувачів. Виходячи з цього, в балансі (або в звіті про майновий стан) повинна міститися інформація про стан та

особливості використання капіталу як фактору виробництва, що інтерпретується в бухгалтерському обліку як необоротні активи та земля, вартість якої відображається в складі необоротних активів.

З метою підвищення соціальної та екологічної спрямованості інформації, яка формується в системі бухгалтерського обліку і надається у формі балансу, пропонуємо внести ряд змін до структури розділу 1 балансу (табл. 1).

Зміни стосуються відображення основних засобів, які займають найбільшу частку в структурі необоротних активів більшості суб'єктів господарювання України. Зміни, в першу чергу, стосуються групування основних засобів за трьома напрямками: виробничого призначення, невиробничого призначення та соціального призначення. Групування об'єктів основних засобів на рахунках бухгалтерського обліку повинно здійснюватися в аналітичних розрізах та затверджуватися в робочому плані рахунків і обліковій політиці суб'єкта господарювання. Характеристика груп об'єктів основних засобів та можливого їх відображення на рахунках бухгалтерського обліку представлено в табл. 2.

Таблиця 2. Характеристика груп основних засобів

Група	Характеристика	Особливості використання
Основні засоби виробничого призначення	Об'єкти основних засобів, що використовуються суб'єктом господарювання для виготовлення продукції або надання послуг, що є основним видом діяльності підприємства	Амортизаційні відрахування включаються до складу собівартості продукції або витрат діяльності. У разі якщо об'єкт необоротних активів створено або придбано за рахунок фонду амортизація нараховується на зменшення фонду
Основні засоби невиробничого призначення	Об'єкти основних засобів, що використовуються підприємством для цілей, що не пов'язані з основною діяльністю	Амортизаційні відрахування включаються до складу витрат періоду
Основні засоби соціального призначення	Об'єкти основних засобів, що використовуються для реалізації соціальних цілей	Можливі два варіанти віднесення амортизаційних відрахувань залежно від джерела створення об'єкту основного засобу: – за рахунок фонду соціального призначення (якщо витрати на виготовлення або придбання здійснювалися за рахунок фонду); – включаються до складу витрат, якщо підприємство не використовувало фонд

Таким чином, запропоноване в табл. 2 групування об'єктів основних засобів дозволить підвищити ефективність управління ними, а також забезпечить надання достовірної, оперативної та повної інформації щодо напрямків використання основного капіталу суб'єктами господарювання. Запропоновані зміни в структурі балансу та групуванні об'єктів основних засобів дозволяють визначити ступінь забезпеченості суб'єкта господарювання основними фондами для реалізації заходів соціального спрямування.

Вважаємо, що урахування зазначених змін в структурі балансу як форми фінансової звітності дозволить значно підвищити його соціальну спрямованість та довіру до наведеної інформації з боку всіх учасників господарських відносин.

Таблиця 1. Запропоновані зміни до форми 1

Вагоме значення при прийнятті рішень учасниками господарських відносин має інформація, що міститься в звіті про фінансові результати (звіт про прибутки та збитки). На відміну від країн зони поширення ісламу, в західних концепціях бухгалтерського обліку даній формі звітності надається більша перевага порівняно з балансом. Адже, основною метою господарської діяльності виступає отримання та примноження прибутку підприємства, й відповідно, зростання ресурсів, що належать власнику. Ісламський досвід формування звітності про результати господарської діяльності підприємства пов'язаний зі складанням звіту про додану вартість, особливістю якого є розкриття інформації про розподіл прибутку суб'єкта господарювання.

"Баланс" в розділі 1 "Необоротні активи"

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I. Необоротні активи			
1	2	3	4
Нематеріальні активи:			
залишкова вартість	010		
первісна вартість	011		
накопичена амортизація	012	( )	( )
Незавершене будівництво	020		
Основні засоби:			
Виробничого призначення	030		
залишкова вартість	0301		
первісна вартість	0302		
Знос	0303	( )	( )
Ринкова вартість	0304		
Невиробничого призначення	031		
залишкова вартість	0311		
первісна вартість	0312		
Знос	0313	( )	( )
Ринкова вартість	0314		
Соціального призначення	032		
залишкова вартість	0321		
первісна вартість	0322		
Знос	0323	( )	( )
Ринкова вартість	0324		
Земля	033		

Первісна вартість	0331		
Витрати на поліпшення землі	0332		
Теперішня вартість	0333		
Ринкова вартість	0334		
Капітальні інвестиції	034		
в основні засоби виробничого призначення	0341		
...за рахунок витрат	0342		
за рахунок фонду	0343		
в основні засоби невикористаного призначення	0345		
в основні засоби соціального призначення:	0346		
за рахунок витрат підприємства	0347		
за рахунок соціального фонду	0348		
Довгострокові біологічні активи:			
справедлива (залишкова вартість)	035		
первісна вартість	036		
накопичена амортизація	037	( )	( )
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі у капіталі інших підприємств	040		
інші фінансові інвестиції	045		
Довгострокова дебіторська заборгованість	050		
Відстрочені податкові активи	060		
Інші необоротні активи	070		
Усього за розділом I	080		

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Фінансова звітність в країнах зони поширення ісламу є якісно новим підходом до формування інформації для учасників господарських відносин – користувачів фінансової інформації. Основними особливостями формування фінансової звітності в країнах зони поширення ісламу, які є принципово відмінними від західних аналогів, є: орієнтація на бухгалтерський баланс (звіт про фінансовий стан), спрямованість на точне та справедливе нарахування податків (в т.ч. релігійних – наприклад, закят); оцінка статей балансу за ринковою вартістю, яка виступає базою оподаткування; складання звіту про додану вартість на відміну від звіту про прибутки та збитки (звіт про фінансові результати), який розкриває інформацію про напрями розподілу та використання результатів господарської діяльності.

Застосування досвіду країн зони поширення ісламу в частині формування фінансової звітності в Україні можливе за наступними напрямами: 1) відображення інформації про використання та оновлення необоротних активів суб'єктів господарювання, 2) розкриття у звітності інформації про грошове забезпечення соціальної екологічної діяльності та діяльності, пов'язаної з відновленням необоротних активів; 3) формування та використання прибутку на соціально-екологічні цілі.

Список використаної літератури:

1. Біла Л.М. Формування системи фінансової звітності сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. економ. наук: спец. 08.06.04 "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит" / Л.М. Біла. – Київ: 2005. – 22 с. 2. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів. / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинець. – 7-ме вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП "Рута", 2006. – 832 с. 3. Жулеуї І.В. Соціальна компонента річної звітності підприємства // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. / Серія: бухгалтерський облік, контроль і аналіз. Випуск 2 (8). / Відповідальний редактор д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 376 с. – С. 58-63. 4. Жулеуї В.І. Суспільство як основний користувач бухгалтерської інформації: досвід США // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. / Серія: бухгалтерський облік, контроль і аналіз. Випуск 1 (10). / Відповідальний редактор д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 376 с. 5. Коробко О.М. Бухгалтерська фінансова звітність: методологія складання і практика використання: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. економ. наук: спец. 08.06.04 "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит" / О.М. Коробко. – Київ, 2003 – 22 с. 6. Лемеш В.Н. Бухгалтерская (финансовая) отчетность: пособие / В.Н. Лемеш, Т.А. Жилинская. – Минск: Элайда, 2008. – 272 с. 7. Чижевська Л.В. Бухгалтерський

баланс: проблеми теорії і практики: Монографія. – Житомир: ЖІПІ, 1998. – 408 с. 8. Чижевська Л.В. Актуальні аспекти організації складання та подання фінансової звітності // Вісник Житомирського державного технологічного університету. 2003. - №1 (23). – С. 195-199. 9. Чижевська Л.В. Бухгалтерський облік: розвиток методології, професійне навчання: Монографія. – Житомир: ЖДТУ, 2006. – 304 с. 10. Epstein Marc J. The Identification, Measurement, and Reporting of Corporate Social Impacts: Past, Present, and Future // Advances in Environmental Accounting and Management. – 2003. – Volume 2. – P. 1-29 11. Gambling T. and Karim R.A.A. Business and Accounting Ethics in Islam. Mansell, London: 1991. 12. Gray R., Owen D. and Maunders K. Corporate Social Reporting: Accounting and Accountability. Prentice-Hall International, UK: 1987. 13. Hanif Muhammad. An Evaluation of Suitability of Business Environment for Implementation of Sharia Based Financing with Focus on Musharaka: Evidence from Pakistan // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1503190 14. Maali Bassam, Casson Peter and Napier Christopher. Social Reporting by Islamic Banks // Abacus. – 2006. – June. – Vol. 42. – No. 2. – Pp. 266-289 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=907371 15. Maliah bt. Sulaiman. The influence of riba and zakat on Islamic Accounting. // Indonesian Management and Accounting Review. – 2003. – Vol. 2 (2). – Pp. 149-167 16. Riahi-Belkaoui Ahmed. The Impact of Corporate Social Responsibility on the Informativeness of Earnings and Accounting Choices // Advances in Environmental Accounting and Management. – 2003. – Volume 2. – P. 121-136 17. Rizal Yaya, Shahul Hameed bin Mohd. Ibrahim. Objectives and Characteristics of Islamic Accounting: Perceptions of Muslim Accounting Academicians in Yogyakarta, Indonesia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iiu.edu.my/iaw/Articles/Objectives%20and%20Characteristics%20of%20Islamic%20Accounting.htm> 18. Shahul Hameed Bin Mohamed Ibrahim, Ahmad Zamri Osman. On the Islamization of Accounting: Islamizing Accounting Or 'Accounting' Islam? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iiu.edu.my/iaw/Students%20Term%20Papers_files/Conv-IslamicZamri.htm 19. Shahul Hameed bin Mohamed Ibrahim. Islamic Accounting – a primer // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iiu.edu.my/iaw/Articles/Islamic%20accounting%20a%20primer.htm> 20. Zeff Stephen A. Some obstacles to global financial reporting comparability and convergence at a high level of quality // The British Accounting Review. – 2007. – Volume 39. – Issue 4. – P. 290-302.

РАБОШУК Аліна Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку Житомирського державного технологічного університету

ГРИЦИШЕН Дмитрій Олександрович – аспірант кафедри бухгалтерського обліку Житомирського державного технологічного університету

